

**ОСОБЛИВОСТІ ФОРМУВАННЯ І ЕФЕКТИВНІСТЬ ВИКОРИСТАННЯ
РЕКРЕАЦІЙНИХ ПОСЛУГ У СИСТЕМІ ГОСПОДАРЮВАННЯ
КУРОРТНО-РЕКРЕАЦІЙНИХ ПІДПРИЄМСТВ**

УДК 369.223.23

Сергій Мазур, аспірант Національного університету біоресурсів і природокористування,
м. Київ

**ОСОБЛИВОСТІ ФОРМУВАННЯ І ЕФЕКТИВНІСТЬ
ВИКОРИСТАННЯ РЕКРЕАЦІЙНИХ ПОСЛУГ У
СИСТЕМІ ГОСПОДАРЮВАННЯ КУРОРТНО-
РЕКРЕАЦІЙНИХ ПІДПРИЄМСТВ**

У статті досліджуються особливості формування і ефективність використання рекреаційних послуг у системі господарювання курортно-рекреаційних підприємств, внутрішня будова і організація функціонування рекреаційної діяльності, ефективність рекреаційного менеджменту в процесах перетворення товару в конкурентний продукт за допомогою комплексу послуг тощо.

Ключові слова: рекреаційна діяльність, інноваційний менеджмент, інформаційні технології, рекреаційні системи.

В статье исследуются особенности формирования и эффективность использования рекреационных услуг в системе ведения хозяйства курортно-рекреационных предприятий, внутреннее строение и организация функционирования рекреационной деятельности, эффективность рекреационного менеджмента в процессах превращения товара в конкурентный продукт с помощью комплекса услуг и тому подобное.

Ключевые слова: рекреационная деятельность, инновационный менеджмент, информационные технологии, рекреационные системы.

The article forming features and efficiency of the use of rekreaciyn services are probed in the system of menage resort rekreaciyn enterprises, internal structure and organization of functioning of rekreaciyn activity, efficiency of rekreaciyn management in the processes of transformation of commodity in a competition product by means of the complex of services and others like that.

Keywords: rekreaciyn activity, innovative management, information technologies, rekreaciyn systems.

Постановка проблеми. Сучасний стан економіки країни може бути охарактеризований як такий, за умов якого економічний потенціал окремих регіонів розподілений нерівномірно, частка державного впливу на виробничі процеси постійно знижується, відсутні умови для саморозвитку і саморегулювання господарських процесів, а сама економіка розвивається аритмічно [2].

За таких умов рекреаційна діяльність як стійке соціальне явище, а також рекреаційні ресурси і процеси в кожний період часу відповідають існуючому розвитку продуктивних сил, зокрема областей Карпатського регіону. Зв'язок між рекреаційними потребами населення та наявними рекреаційними ресурсами здійснюється шляхом реальних матеріальних можливостей суспільства, від яких залежить динаміка розвитку потреб і постановка у зв'язку з цим визначених цілей їх досягнення.

Реалізація цих цілей в ринкових умовах є основою спеціально створеної галузі курортно-рекреаційного комплексу (КРК), який здійснює рекреаційну діяльність на комерційній основі.

Аналіз останніх досліджень і публікацій.

У здійсненні теоретичних і практичних досліджень природно-ресурсного потенціалу регіонів України значний вклад зробили вітчизняні вчені С.І. Дорогунцов, П.П. Борщевський, А.П. Руденко, Б.М. Данілишин, О.Л. Кашенко, І.Г. Яремчик, І.М. Дишловий.

У роботах вчені наголошують на тому, що проблеми, пов'язані з регіональним розвитком, є надзвичайно важливими і для України, що це завдання великої соціальної значимості зумовлює життєдіяльність суспільства і рівень здоров'я населення країни, умови відтворення трудових ресурсів, ефективність їх використання в майбутньому, збереження природного ресурсного потенціалу як частки національного багатства.

У зв'язку з цим, на думку В. Руденка, природно-ресурсний потенціал як елемент національного багатства країни повинен бути визначений у вартісних показниках, що є фактично єдиним мірилом його суспільної значимості в умовах переорієнтації на нові системи цінностей [5].

ОСОБЛИВОСТІ ФОРМУВАННЯ І ЕФЕКТИВНІСТЬ ВИКОРИСТАННЯ РЕКРЕАЦІЙНИХ ПОСЛУГ У СИСТЕМІ ГОСПОДАРЮВАННЯ КУРОРТНО-РЕКРЕАЦІЙНИХ ПІДПРИЄМСТВ

Виклад основного матеріалу. Рекреаційна діяльність – це складний, гетерогенний¹ процес, об'єкти якого функціонують і можуть вивчатися на базі адекватних їм принципів системного підходу. З цієї точки зору рекреаційну діяльність можна розглядати як єдине ціле і як таку, що склалася з окремих (автономних) частин (підсистем) [1].

Дослідження її внутрішньої будови і організації функціонування здійснюється шляхом визначення основних принципів, зокрема принципів стратегічної мети, яка має абсолютний пріоритет, єдності, функціональності, розвитку, децентралізації, невизначеності тощо.

Їх системна взаємодія здійснюється на основі ефективності інноваційного менеджменту. Ефективність інноваційного менеджменту природних рекреаційних ресурсів зумовлена їх економічною оцінкою, що пов'язано з необхідністю раціонального використання і відтворення обмежених рекреаційних ресурсів. Під економічною оцінкою природних рекреаційних ресурсів розуміють економічний результат (ефект), який отримують за рік в системі споживача на одиницю спожитого ресурсу.

При домінуванні точки зору, що рекреація належить до сфери послуг, можливі два основних види оцінок: галузева (територіальна) і народно-господарська. Галузева (територіальна) система оцінок будується на співставленні витрат і отриманих доходів галузі.

Народногосподарська оцінка будується на рівні суспільних витрат і вигаши суспільства в результаті використання рекреаційних ресурсів. З іншого боку, ряд дослідників кінцеву продукцію рекреаційної діяльності ототожнюють з видом ресурсу, його якістю, технологією використання, екологічними характеристиками стану рекреаційного середовища [4]. Цей взаємозв'язок може бути виражений системою кількісних і якісних показників.

Усе це призводить до такого загального висновку: економічна оцінка рекреаційних ресурсів повинна також відображати економічні результати рекреаційної діяльності з урахуванням їх властивостей і досягнутого соціального-економічного (оздоровчого) ефекту.

Такий підхід обґрунтовує правомірність існування двох методик при використанні критерію економічної оцінки: перша передбачає оцінку затрат на освоєння рекреаційних ресурсів, друга – ефективність результатів експлуатації рекреаційних ресурсів. Вивчення і порівняльне

співставлення двох методичних підходів показують, що вони у більшості випадків не зумовлюють економічний ефект від використання рекреаційних ресурсів і пов'язаних з ними рекреаційних процесів з їх якісними характеристиками (ефективністю лікування).

У зв'язку з цим в основі розробленого підходу використано положення, що рекреаційне господарство – комплексна галузь, яка включає цикл окремих субгалузей і може бути оцінена системою взаємопов'язаних характеристик, що впливають на економічні результати рекреаційної діяльності і ефективності лікування (ефект рекреації).

Початковим етапом розробки механізму управління для таких складних систем як рекреаційне підприємство є створення комплексу (системи) послуг, що сприяють підвищенню ефективності реалізації бізнес-планів підприємства. Своєю чергою, потреби в рекреації – їх інтенсивність і ступінь задоволення – повинні отримати якісні і кількісні оцінки на основі досягнення заданого нормативного рівня споживання визначеного виду послуг. Це досягається шляхом виявлення можливостей рекреаційних господарств і їх обмежених ресурсів, необхідних для задоволення потреб (вартістю пугівок), розробки на їх основі різних (альтернативних) варіантів планів прийняття рішень і вибору оптимального варіанту.

Дослідження процесів перетворення товару (вартість пугівки) в конкурентний продукт (оцінка ефективності перебування споживача) протягом життєвого циклу товару (як правило, 24 дні) (рис.1) показує, що результативність рекреаційної діяльності рекреаційного підприємства просування свого продукту на ринок, підвищення рівня споживчого попиту у багатьох випадках залежать від кількості і якості послуг, що супроводжують життєвий цикл товару. Існує велика різноманітність видів послуг: виробничих, розподільчих, професійних, суспільних, споживчих тощо. Одні види послуг потребують великих інвестиційних ресурсів, інші відрізняються високим рівнем професійної підготовки.

Практика економічно розвинутих країн показує, що в міру ускладнення виробництва і насичення різноманітних ринків товарами зростає попит на різні види послуг. Дослідження показують, що в Україні загалом сфера послуг випереджає виробничу сферу за темпами зростання і за появою нових видів послуг, за її пристосуванням до потреб ринку і окремих груп споживачів. У середовищі рекреаційної діяльності інтенсивно

¹ Гетерогенний – грецьке, неоднорідний, такий, який складається з різних за складом частин.

ОСОБЛИВОСТІ ФОРМУВАННЯ І ЕФЕКТИВНІСТЬ ВИКОРИСТАННЯ РЕКРЕАЦІЙНИХ ПОСЛУГ У СИСТЕМІ ГОСПОДАРЮВАННЯ КУРОРТНО-РЕКРЕАЦІЙНИХ ПІДПРИЄМСТВ

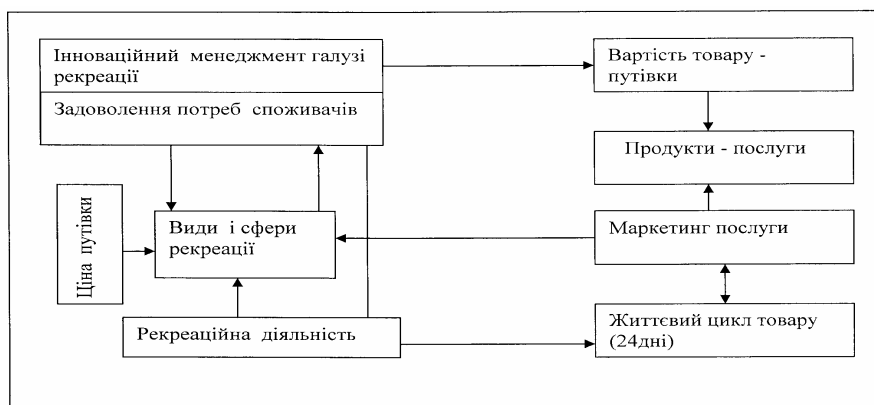

Рис. 1. Процес перетворення товару в конкурентний продукт за допомогою комплексу послуг.

формується також ринки послуг і маркетинг послуг, під якими розуміють процес розробки, просування і реалізації послуг, орієнтований на вияв специфічних особливостей рекреаційного продукту і потреб споживачів.

До таких особливостей в рекреаційній діяльності, які ще мало досліджені в умовах України, слід віднести нерозривність взаємозв'язку виду "виробництво – споживання", відсутність надання гарантій, наявність більших ризиків, ніж в інших сферах виробництва. При цьому рівень невизначеності при одержанні послуг значно вищий, ніж при придбанні інших товарів, а отже, вищі психологічні, фінансові, фізичні втрати, а також втрати робочого часу.

Таким чином, загальною передумовою розробки системи управління рекреаційними процесами є наявність існування зовнішнього критерію для рекреаційної системи, при цьому не обов'язково, щоб він був критерієм оптимальності.

Змістовно він виражається в задоволенні висунутих до неї організаційних чи економічних вимог або до окремих її елементів (мікрорівень), а на макрорівні – в задоволенні постійних потреб суспільства у цьому виді послуг. У зв'язку з цим підвищується роль і значення забезпечення рекреаційних потреб різних соціальних груп населення, формування моделей функціонування територіальних (локальних) рекреаційних систем в Україні.

Рекреаційні системи – це системи відкритого типу, які знаходяться в постійній взаємодії із зовнішнім середовищем і саме функціонування яких неможливе без такої взаємодії на матеріальному, інформаційному, енергетичному і

ін. рівнях. За певних умов відкрита рекреаційна система може досягнути стану оптимальної рухливої рівноваги із зовнішнім середовищем, в якій її структура або важливі структурні характеристики залишаються постійними, в той час, як рекреаційна система здійснює з середовищем безперервний обмін інформацією зі всіма типами суб'єктів.

Визначальною ознакою відкритих рекреаційних систем є те, що вони можуть зберігати високий рівень організованості і розвиватися в бік збільшення порядку складності, що є однією з найважливіших особливостей життєвих процесів галузі [6].

Таким чином, джерелом формування і розвитку рекреаційних систем є як її іманентні, тобто внутрішні закономірності, так і закономірності її взаємодії із зовнішнім середовищем, які проявляються через вплив на них соціально-економічних факторів.

Рекреаційні системи функціонують в сфері лікування, відпочинку і туризму, тобто формуються і розвиваються при взаємодії груп людей з природними ресурсами, культурно-історичними комплексами тощо.

Вони значною мірою пов'язані з різним розумінням кінцевого продукту рекреаційної діяльності і можуть бути поділені на дві групи²:

- перша група – кінцевий продукт в рекреаційному процесі – здоров'я людини;
- друга група – кінцевий продукт – рекреаційна послуга.

Вирішення проблеми про місце факторів виробничого процесу в рекреаційному господарстві має важливе теоретичне і практичне значення для розв'язку завдань, що виникають в процесі територіальної організації рекреаційної діяльності і формування методів управління

² Відповідно в центр дослідження стає суб'єкт (група відпочиваючих) або об'єкт (територія, на якій здійснюється рекреаційна діяльність).

ОСОБЛИВОСТІ ФОРМУВАННЯ І ЕФЕКТИВНІСТЬ ВИКОРИСТАННЯ РЕКРЕАЦІЙНИХ ПОСЛУГ У СИСТЕМІ ГОСПОДАРЮВАННЯ КУРОРТНО-РЕКРЕАЦІЙНИХ ПІДПРИЄМСТВ

рекреаційними процесами, створення концепції раціонального освоєння рекреаційних ресурсів і обґрунтування системи заходів щодо їх підтримки і відновлення в ринкових умовах.

Від того, наскільки рекреаційні ресурси, поруч з іншими ресурсами матеріальної діяльності, включені в місцевий агрогосподарський і агропродовольчий оборот, якою мірою є сфера застосування праці (охорона, відтворення), настільки високим або низьким буде рівень ефективності і притаманних їм функцій (рис. 2).

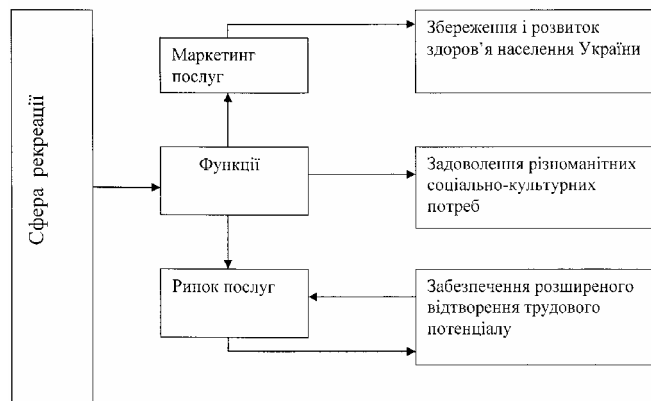

Рис. 2. Основні функції і сфери рекреаційної діяльності.

Дослідження виробничого потенціалу окремих підприємств показує, що для збільшення якісного і кількісного обсягу рекреаційної діяльності і послуг, їх ефективності тощо необхідно здійснити диверсифікацію рекреаційних процесів на основі оптимізації управлінських рішень, впровадження економіко-організаційного механізму організації виробництва з метою адаптації виробничої структури до умов ринку на основі виявлених джерел фінансування, мотивації праці і ефективності внутрішнього і зовнішнього маркетингу послуг.

Рекреаційна галузь належить до соціально орієнтованих суб'єктів ринкової економіки, які мають на меті повне задоволення рекреаційних потреб всіх верств населення. У зв'язку з цим вдосконалення процесів реалізації рекреаційних послуг в умовах їх соціальної спрямованості зумовлює необхідність зниження рівня економічних витрат кінцевого споживача, оптимізацією структури споживання послуг санаторно-курортного циклу, вдосконалення номенклатури асортименту рекреаційних послуг, який визначається пріоритетом споживача, а не насаджується споживачу насильно виробником послуг.

Одним з важливих факторів підвищення ефективності використання рекреаційних послуг у структурі бізнес-планів курортно-рекреаційних підприємств є інформатизація рекреаційної діяльності. Дослідження ролі і значення інформаційних технологій (ІТ) підприємств показує, що в недалекому минулому інформатизація охоплювала автоматизацію окремих завдань або функцій у вигляді окремих рішень для їх ефективної підтримки (прикладом може бути автоматизація бухгалтерського обліку).

Зростання технологічного прогресу, зумовлене появою нових апаратних і технологічних засобів, дало можливість автоматизувати окремі підрозділи підприємств [3].

Існуюча множина функціонування об'єктів рекреаційної системи характеризується рядом закономірностей, зокрема необхідністю узгодження рекреаційних процесів, обмеженнями зовнішнього середовища споживачів необхідними їм послугами, формуванням необхідних ресурсів рекреаційної галузі. Розробка ЕКП систем забезпечує

впровадження інтегрованих процесів у всіх основних підрозділах підприємства на основі ефективного планування, контролю за розподілом і використанням всіх його ресурсів – матеріальних, фінансових, рекреаційних.

На сучасному етапі ефективна інформатизація рекреаційної діяльності (впровадження ІТ-стратегії) – це система факторів, які забезпечують ефективність рекреаційної діяльності, скорочують час відвертого контакту із споживачем до повного задоволення його запитів, забезпечують оптимальне використання власних ресурсів рекреаційних підприємств.

В якості об'єктів управління і регулювання інформаційної системи галузі виступають взаємозв'язки різних типів суб'єктів на ринку: емітенти³ путівок – будинки відпочинку, санаторії, оздоровниці; споживачі путівок – відпочиваючі; продавці путівок – туристичні фірми, оптові покупці та приватні особи.

Метою ІТ-системи є створення самоорганізованої структури відносин торговців ринку путівок, яка дозволяє значно збільшити об'єм продажу для операторів систем і поліпшити умови їх функціонування на ринку на основі побудови для них дворівневої маркетингової моделі ринку рекреаційних послуг [3].

Розрахунки показують, що серед напрямків ІТ-

³ емітент – від латинського (emittentis) – той, що випускає

ОСОБЛИВОСТІ ФОРМУВАННЯ І ЕФЕКТИВНІСТЬ ВИКОРИСТАННЯ РЕКРЕАЦІЙНИХ ПОСЛУГ У СИСТЕМІ ГОСПОДАРЮВАННЯ КУРОРТНО-РЕКРЕАЦІЙНИХ ПІДПРИЄМСТВ

послуг (операційні послуги, рекреаційний менеджмент, системна інтеграція тощо) в рекреаційному господарстві головними є послуги, орієнтовані на продукт.

У зв'язку з цим важливою є розробка і впровадження в рекреаційну діяльність сітьової інфраструктури, яка об'єднує окремі корпоративні системи, пов'язує окремі підприємства зі споживачами.

Враховуючи, що ефективна рекреаційна діяльність – один з основних фрагментів наявного потенціалу економіки областей Карпатського регіону, необхідно виділити пріоритетні напрямки розвитку інвестиційних ресурсів галузі на період до 2012 року, зокрема:

- завершення реструктуризації галузевої структури регіонального комплексу, враховуючи формування агропродовольчого потенціалу в зоні дії рекреації ресурсів;

- прискорений розвиток санаторно-курортних галузей і туризму, враховуючи ринкові тенденції і конкурентні вимоги;

- перерозподіл інвестиційних ресурсів з врахуванням випереджаючого розвитку матеріальної бази лікувальної мережі;

- соціальної інфраструктури рекреаційної галузі з метою удосконалення лікувальної бази курорту і впровадження єдиних стандартів обслуговування середньоєвропейського рівня, включаючи всі види медичного і інформаційного обслуговування.

Вирішення цих завдань, своєю чергою, дасть можливість скерувати додаткові фінансові ресурси на вдосконалення екологічного стану регіону, охорону і відновлення природних лікувальних факторів, збільшити кількість робочих місць в рекреаційній галузі шляхом створення нових перспективних мереж лікувальних закладів, додаткових послуг, різних філій, диверсифікації рекреаційної діяльності, мобільного використання корпоративних ресурсів галузі завдяки об'єднанню всіх видів ресурсів тощо з метою забезпечення стійкості розвитку територій різного рівня.

Таким чином, з одного боку повинна забезпечуватися стійкість середовища існування в умовах техногенних впливів, а з іншого – стійкість економіки як об'єкта управління в процесі виробничої і рекреаційної діяльності людини.

З цієї точки зору природні і соціально-економічні системи являють собою системи безпрецедентної складності [5].

Сучасні кількісні і якісні масштаби функціонування економіки України, прогнозовані темпи розвитку виробничих сил держави на

період 2004 – 2010 рр. нерозривно пов'язані з раціональним використанням природних ресурсів і охороною навколишнього середовища. Важливість цієї ланки у системі функціонування продуктивних сил держави підтверджують дані про зовнішньоекономічні зв'язки України, де в їх структурі переважають природно-ресурсні компоненти. Водночас в структурі експорту теж переважно використовуються природно-ресурсні складові, у зв'язку з чим важливо врахувати цінність природних продуктивних сил держави у регіональному вимірі.

Нова система цінностей суспільства вимагає зміни цільових установок стратегії соціально-економічного розвитку. Пріоритетними стають соціальні аспекти розвитку, що, своєю чергою, вимагає переорієнтації поглядів на питання вибору критеріїв розвитку та оцінки ефективності економічного зростання. Замість традиційної економічної ефективності переважаючим є застосування оцінки на основі критерію соціально-економічної ефективності. Такий підхід дозволяє не лише враховувати цілі суспільного розвитку, але й знімає основний недолік традиційного вимірювання ефективності виробництва, який не дає можливості враховувати вплив багатьох найближчих, не кажучи вже про віддалені, соціально-економічні наслідки конкретного економічного рішення.

У цілому розв'язання еколого-економічних завдань вибору стратегії сталого розвитку регіонів як об'єктів рекреаційної діяльності повинно спиратись на збалансований господарський механізм, в якому природоохоронна діяльність не протистоїть соціально-економічним установкам виробничих та територіальних систем.

Відомо, що цільові установки, якими керуються підприємства в умовах ринку, орієнтовані на максимізацію прибутку, захоплення максимально можливої долі ринку, підвищення конкурентоздатності своєї продукції за рахунок підвищення її якості, зниження собівартості, ціни і інше.

Висновки. Дослідження рекреаційних систем і умов ефективного їх використання в умовах України показує, що рекреаційні ресурси і пов'язана з ними територіальна організація агропромислового виробництва все більше включається в діяльність суспільства як її важливий соціально-економічний і культурно-етичний елемент; вивчення структури рекреаційних підприємств показує, що основою його ефективного функціонування є корпоративне планування стабільного розвитку всіх його

підрозділів, які входять в склад єдиного технологічного ланцюга; розроблена методика оцінки господарської діяльності рекреаційної системи дозволяє виділяти групи пріоритетних задач, що потребують першочергового рішення на основі їх взаємозв'язків з внутрішніми і зовнішніми факторами функціонування рекреаційної галузі з метою задоволення потреб споживачів.

1. Дышловой И. Агрорекреационные ресурсы Автономной республики Крым: состояние, проблемы, перспективы. Научное издание. – Киев, “АСЛС – Технологія”, 1998. – 176 с.

2. Дорогунцов С.І., Чернюк Л.Г., Борщевський П.П. та ін. Соціально-економічні основи

продуктивних сил регіонів України. – К.: Нічлава, 2002. – 609 с.

3. Каценко О.Л. Фінанси природокористування. – Суми: Вид-во “Університетська книга”, 1999. – 421 с.

4. Природно-ресурсний потенціал сталого розвитку України // Б.М. Данилишин, С.І. Дорогунцов, В.С. Міщенко та ін. – К.: РВПС України, 1999. – 713 с.

5. Руденко А.П., Вацеба В.Я., Соловей Т.В. Природно-ресурсний потенціал природних регіонів України. – Чернівці: Рута, 2001. – 268 с.

6. Яремчик І.Г. Економіка природокористування. – К.: Пошуково-видавниче агентство “Книга пам'яті України”, Видавничий центр “Просвіта”, 2000. – 431 с.

Стаття надійшла до редакції 18.12.2009

УДК 81'246.2

Марія Винарчик, аспірант кафедри педагогіки
Дрогобицького державного педагогічного університету
імені Івана Франка

МАЙСТЕРНІСТЬ УЧИТЕЛЯ В УМОВАХ БІЛІНГВІЗМУ

У статті проаналізовано майстерність педагога в контексті білінгвальної освіти. Визначено методологію та основні дидактичні принципи майстерності вчителя в умовах білінгвізму. Особливу увагу звернуто на професійну підготовку фахівців білінгвального навчання та можливості її удосконалення.

Ключові слова: вчитель, майстерність, білінгвізм.

В статье проанализировано мастерство педагога в контексте билингвального образования. Определенно методологию и основные дидактические принципы мастерства учителя в условиях билингвизма. Особенное внимание обращено на профессиональную подготовку специалистов билингвальной учебы и возможности ее усовершенствования.

Ключевые слова: учитель, мастерство, билингвизм.

In the article trade of teacher is analysed in the context of billing education. Certainly methodology and basic didactics principles of trade of teacher in the conditions of billing. The special attention is turned on professional preparation of specialists of billing studies and possibility of its improvement.

Keywords: teacher, trade, billing.

Постановка проблеми. Педагогічна майстерність вчителя є важливим фактором підвищення ефективності навчально-виховного процесу. Вона сприяє виробленню вмінь розв'язувати задачі, орієнтуватися в нових умовах, переборювати труднощі, збуджує і стимулює розвиток інтересів до діяльності, оскільки завжди пов'язана з відкриттям нового, знаходженням чогось раніше невідомого. В умовах білінгвальної освіти майстерність вчителя стає незамінним атрибутом педагогічної діяльності, що спрямована на

вивчення іноземної мови та розвитку міжкультурних компетенцій школярів. Провідними факторами майстерності вчителя є його фахова підготовка, сприяння творчому становленню особистості учня, повага та толерантність. Майстерність вчителя представлена в доробку як видатних педагогів минулого, так і сучасних представників педагогічної науки. Ґрунтовну спадщину для розуміння педагогічної майстерності становить теоретична спадщина класиків педагогіки А. Дістервеґа, К. Ушинського, Я. Коменського, Й. Песталотці, М. Монтессорі.